

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ СТОМАТОЛОГІВ В ХАРКІВСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Проф. О. М. Хвисюк

Щиро вітаю зі славним ювілеєм – 90-річчям першої кафедри стоматологічного фаху в нашій академії та створенням навчально-наукового Інституту стоматології та щелепно-лицевої хірургії ХМАПО.

Офіційна історія післядипломної освіти лікарів і лікарів-стоматологів у нашій країні починається з 10 листопада 1923 року, коли було започатковано нормативну базу Наказом Народного комісаріату охорони здоров'я: був створений Український інститут удосконалення лікарів у місті Харкові [5]. Перший навчальний рік почався 1 січня 1924 року.

Навчання в інтернатурі також вперше було впроваджено в Харкові Народним комісаріатом охорони здоров'я (НКОЗ) України з 1928 року [5]. За наказом НКОЗ Українським центральним інститутом удосконалення лікарів у першому наборі молодих фахівців було підготовлено вісімдесят чотири лікаря-інтерна. Також на інститут поклали організаційно-методичне керівництво підготовкою інтернів. Навчання в аспірантурі та в клінічній ординатурі було дозволено НКОЗ України з 1931 року, організаційне та методичне керівництво також було покладено на Український інститут удосконалення лікарів (УЦІУЛ) [5].

За даними професора М. А. Нападова, викладання стоматологічних дисциплін у Українському центральному інституті удосконалення лікарів почалось у 1923 році [2]. Також за документами із архіву ХМАПО встановлено, що у 1926 році в інституті було створено курс із перекваліфікації лікарів соматичної медицини на щелепно-лицевих хірургів та одонтологів. У ті часи термін «лікар-стоматолог» ще не був сталим, тому зазвичай стоматологів називали одонтологами, але вже у 1930 році кафедра отримала назву — кафедра стоматології. З 1931 року на кафедрі було розпочато підвищення кваліфікації лікарів-стоматологів з вищою освітою.

Наказом №12 по УЦІУЛ від 15.11.1930 року затверджено обрання на посаду професора та назначено завідувачем кафедри стоматології Льва Мойсейовича Лінденбаума [5]. Наукові та методичні здобутки проф. Л.М. Лінденбаума належать до різних напрямків стоматології: організація стоматологічної допомоги, профілактика основних стоматологічних захворювань, знеболення, лікування захворювань пародонту, дезінфектологія, односеансне лікування пульпітів, щелепо-лицева хірургія, військова стоматологія, пластична хірургія обличчя, фізіотерапія. Лев Мойсейович активно публікував наукові статті в радянських та закордонних медичних періодичних виданнях. У 1932 році у УКРМЕДГИЗі видав курс лекцій «Щелепова хірургія» для студентів Заочного стоматологічного інституту, у 1941 році у видавництві УІУЛ випустив монографію «Остеомиелиты челюстей», у післявоєнний час разом із проф. С. Н. Вайсблатом, який переїхав до Києва, підготував «Руководство по хирургической стоматологии». Л. М. Лінденбаум також був одним із керівників одонтологічної секції Харківського медичного товариства [4, 6].

Роботу кафедри було призупинено з другого півріччя 1941 року до початку 1944 року у зв'язку із бойовими діями. Працівники кафедри були мобілізовані до лав Червоної Армії. Так, проф. Л.М. Лінденбаум постановою НКОЗ УРСР від 17 вересня 1941 року був мобілізований до військового шпиталю № 1352. З 1941 по 1942 рік був провідним хірургом військового евакуаційного шпиталю № 1231 та професором кафедри хірургічної стоматології у місті Томську Російської федерації, а з 1942 року по 1943 рік – провідним хірургом евакуаційного шпиталю № 1249 у Новосибірську та завідувачем кафедри щелепо-лицевої хірургії Новосибірського інституту удосконалення лікарів. У 1943

році діяльність інституту було поновлено [5], кафедра отримала назву – кафедра щелепо-лицевої хірургії. З першого квітня 1944 року до першого березня 1952 року кафедру знову очолив проф. Л. М. Лінденбаум.

З 1958 року виконувачем обов'язків завідувача курсу зі стоматології був Самуїл Зіновійович Гуткин, який працював у інституті до 1974 року. Праці С. З. Гуткіна присвячені лікуванню переломів щелеп, вогнепальних поранень, імунології та мікробіології порожнини рота, реконструктивної хірургії обличчя та хірургічному лікуванню зубо-щелепних аномалій. Методи попередження і лікування контрактур та переломів щелеп включені в шостий том «Опыт советской медицины во время Великой Отечественной войны» та у керівництво «Военная челюстно-лицевая хирургия». «Хирургические методы лечения зубочелюстных деформаций» становлять окремий розділ у керівництві з ортодонтії (Медгиз, 1952).

У 1959 році із Краснодару (Кубанський медичний інститут) до Харкова в Український інститут удосконалення лікарів (УІУЛ) було переведено Ю.Й. Бернадського. У 1961 році Юрій Йосифович був затверджений у науковому званні професора по кафедрі «Стоматологія» УІУЛ, завідував кафедрою стоматології по 1961 рік до переїзду до Києва. Проф. Ю.Й. Бернадський – автор робіт з історії та бібліографії радянської стоматології, патофізіології операційної травми, травматології, онкології, відновлювано-реконструктивної хірургії щелепо-лицевої ділянки.

У 1959 році на кафедрі був створений доцентський курс із ортопедичної стоматології під керівництвом Авраама Езровича Рофе. Наукові праці А.Е. Рофе присвячені організації щелепо-лицевого відділення військового шпиталю, лікуванню переломів щелеп, матеріалознавству (хромування зубних протезів, пластмаса для зуботехнічних робіт, гарнітури вітчизняних зубів для знімних протезів (сумісно з В. Л. Устименко) [1], пластмаса для пломбування зубів, пластмаса для перебазування протезів АКР-100, відбитковий матеріал Алгеласт-І). А. Е. Рофе був керівником десяти дисертаційних робіт.

У другій половині шістдесятих років ХХ сторіччя у зв'язку із розвитком стоматологічних технологій, галузей стоматології та розгалуженням стоматологічної допомоги населенню у період із 1965 року по 1967 роки відбулося розділення кафедри на три самостійні підрозділи: кафедра ортопедичної стоматології, кафедра терапевтичної стоматології й кафедра хірургічної стоматології та щелепо-лицевої хірургії. У 1965 р. кафедру ортопедичної стоматології очолив Михайло Абрамович Нападов, у 1967 році кафедру терапевтичної стоматології – Валеріан Олексійович Нікітін. Становлення кафедри хірургічної стоматології та щелепо-лицевої хірургії пов'язано з ім'ям видатного науковця та педагога – Віри Федорівни Чистякової [3].

Заслуженим винахідником СРСР, доктором мед. наук, професором М. А. Нападівим було підготовлено перші ґрунтовні вітчизняні видання з ортодонтії [7], матеріалознавства [1], протезування при повній відсутності зубів [1], медичної етики та психотерапії у стоматології. Кафедра ортопедичної стоматології першою в Україні проводила вдосконалення з ортодонтії. М. А. Нападівим була підготовлена велика кількість науко-педагогічних працівників, зроблений великий внесок у розвиток вітчизняного виробництва та впровадження в клінічну роботу вітчизняних стоматологічних матеріалів та лікарських стоматологічних засобів. На кафедрі працював доцент Абрам Львович Сапожников, який розвивав напрямки артикуляції та протезування в стоматології, протезування хворих із повною відсутністю зубів [1], матеріалознавства, науково опрацював та впровадив у практичну діяльність багатопарове медичне захисне покриття для суцільнолитих незнімних конструкцій. Кафедрою під керівництвом М. А. Нападова тридцять років тому вперше в Україні було відкрито Республіканський центр стоматологічної імплантації та розвинуто цей напрямок. М. А. Нападов також керував товариством стоматологів Харківського медичного товариства [4, 6].

На кафедрі терапевтичної стоматології під керівництвом проф. В. О. Нікітіна розроблялись напрямки застосування фізичних

лікувальних факторів, аерозольотерапія, вивчення впливу іонізуючої радіації на тканини порожнини рота, матеріалознавство, вплив шкідливих виробничих факторів. На кафедрі хірургічної стоматології та щелепо-лицевої хірургії розроблялися такі напрямки: дослідження та лікування захворювань слинних залоз, запальних і травматичних захворювань щелепо-лицевої ділянки; хірургічне лікування вроджених і набутих вад обличчя та щелеп.

Після відновлення незалежності Української держави УІУЛ було перейменовано в Харківський інститут удосконалення лікарів (ХІУЛ), а з 1999 року інститут став Харківською медичною академією післядипломної освіти (ХМАПО) [7].

Кафедри стоматологічного напрямку існували у складі хірургічного факультету ХМАПО до 2015 року. У зв'язку із прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту» відповідно до листа-погодження МОЗ України від 27.11.2015

№ 08.01-47/22/1087-15, згідно з рішенням Вченої ради академії від 16.10.2015 р. (протокол № 9) наказом ректора ХМАПО від 07.12.2015 р. № 501 вперше в Україні було створено навчально-науковий Інститут стоматології, який є навчальним, науковим, лікувальним та організаційно-методичним структурним підрозділом Харківської медичної академії післядипломної освіти, що проводить освітню діяльність, пов'язану з підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації лікарів, здійснює наукову, науково-методичну та науково-технічну діяльність і має високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

У майбутньому на Інститут стоматології чекає велика робота, пов'язана із основними напрямками його діяльності. Бажаю співробітникам інституту, учасникам та гостям конференції плідної праці, наукових, клінічних та педагогічних здобутків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронов А. П. Ортопедическое лечение больных с полным отсутствием зубов: учебн. пособие / А. П. Воронов, И. Ю. Лебеденко, И. А. Воронов., 2-е изд., перераб. и доп. – М. : МЕД-пресс-информ, 2009. – 344 с.
2. Діасамідзе Е. Д. Становлення та розвиток післядипломної освіти стоматологів в Україні / Е. Д. Діасамідзе, К. В. Жуков, Б. А. Рогожин // Питання експериментальної та клінічної стоматології: зб. науч. праць. – Вип. 12. / Редкол.: Є.М. Рябоконт (відп. ред.) та ін.; МОЗ України, Харк. нац. мед. ун-т. – Харків: ХНМУ, 2016. – 462 с.
3. Основні етапи життя та діяльності завідувачів кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії з пластичною та реконструктивною хірургією голови та шиї / О. В. Рибалов., І. Я. Яценко, Д.С. Аветіков [та ін.] // Вісник проблем біології і медицини. – 2014. – Вип. 2, Том 1(107). – С. 11–13.
4. Харьковское медицинское общество / Под ред. проф. Н. А. Коржа. – Х. : Новое слово, 2011. – 424 с.
5. Девять десятилетий государственного последипломного медицинского образования в Харькове / А. Н. Хвисьюк, В.Г. Марченко, А.В. Бильченко [и др.] // Международный медицинский журнал. – 2013. – № 4. – С. 93–95.
6. Хвисьюк Н. И. К 150-летию Харьковского медицинского общества / Н. И. Хвисьюк // Международный медицинский журнал. – 2011. – № 4. – С. 107–111.
7. Хорошилкина Ф. Я. Отечественная ортодонтия. Прошлое, настоящее, будущее / Ф. Я. Хорошилкина, Л. С. Персин. – Краснодар : СК, 2009. – 382 с.